

Chybí nám koukání do prázdna

Věříte, že vám kniha může změnit život? Spisovatel a novinář **ALEŠ PALÁN (58) ano. Ač se mu to samotnému nestalo, setkal se s lidmi, kteří něco podobného zažili. A nejen to. Jejich životní peripetie jsou někdy až neuvěřitelné. A vždycky v nich hrála roli kniha. Může přečtení nějakého příběhu zásadně ovlivnit vaše rozhodnutí? Nebo určit vaši další životní cestu? Či dokonce zachránit život? To se dozvíte v nové – místy až strhující – Palánově knize rozhovorů s těmi, jež čtení fatálně zasáhlo.**

■ Měla nějaká knížka sílu na to, aby vás formovala?

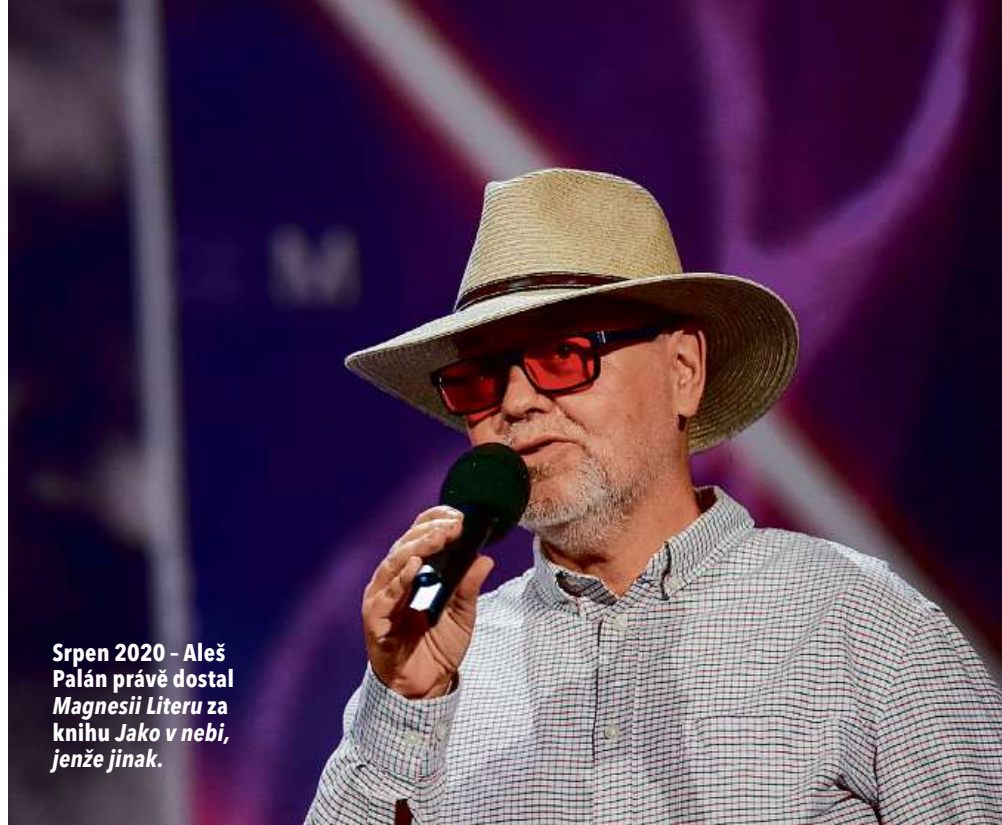
Asi ano, nicméně jednu, která by mě zásadně přeměrovala, si nevybavuju. Možná se to stalo a jen jsem si nevšiml. Autoři jako Holan, Reynek, Zábrana nebo Sylvia Plathová (*americká básnířka a spisovatelka 20. století, pozn. red.*) pro mě byli spíš takoví průvodci.

■ Vás nezasáhli žádní autoři už v dětství? Třeba Jaroslav Foglar nebo Karl May?

Já jsem četl *Čtyřlístek* a intelektuálně jsem se výš nedostal. Fandil jsem Myšpulínovi, ale nestal jsem se ani kocourem, ani vynálezcem jako on.

■ Čtyřlístek mě nenapadl. Neříkal jste si při rozhovorech s lidmi, jimž čtení životy změnilo, jak je možné, že někoho zásadně ovlivnila zrovna ta nebo ona kniha?

Ne, vůbec. Ne zrovna vysoká literatura se tam přitom sešla v docela hojném počtu. Je tam *Kája Mařík*, kniha o výcviku mariňáků nebo Paulo Coelho. A já jsem za to rád, protože jsem chtěl ukázat sílu čtení ve všech jeho patrech. Když je čtenář otevřený, může si něco zásadního najít prakticky v jakémkoliv žánru nebo příběhu, s nímž souzní. Vás ani mě nemusí Coelho bavit, ale dívka Kamila, která byla nucena k prostituci a zažívala od klientů strašlivé ponižování včetně brutálního násilí, se s ním

Srpen 2020 - Aleš Palán právě dostal *Magnesii Literu* za knihu *Jako v nebi, jenže jinak*.

setkala v pravý čas. Před několika lety ji velice mladou přilákali z venkova do Prahy, kde jí podstrčili smlouvu a musela dělat prostitutku. Sáhla si na život, v nemocnici ji z toho dostali, a časem ji pasáci zlomili, takže za klienty chodila už sama. Tehdy v knihobudce našla *11 minut* od Coelho, což je kniha o prostitutce, která jí nastavila zrcadlo. Díky tomu se vzchopila a začala hledat cestu ven.

■ Zachránila ji ta kniha?

Ano, dá se říct, že jí zachránila život. Coelhoovy knihy bývají označovány jako naivní literatura a Kamila, které nebylo ani osmnáct, o sobě mluví právě jako o naivní dívce. Takže možná když se naivita s naivitou

že měla jenom základní vzdělání, a tak si dodělala maturitu a teď studuje vejšku, má malou dceru a podniká. Vypadá to opravdu jako příběh otočený z naprosté temnoty na světlou stranu světa. Když popisuje svůj hluboký zásah zmíněnou knihou, skutečně tomu věřím. Držela jí čenich nad hlavou, aby se nepotopila už napopád.

■ Ona popisuje svět prostitute, gangsterů a jejich spolupráce s lékaři či policajty tak barvitě, že jsem myslel, že to bylo někdy v devadesátkách. A vy se jí na konci rozhovoru zeptáte na současný věk, a je jí 23 let...

Je to skutečně příběh z dnešní doby. I já jsem byl trochu v šoku, že se to v Praze děje v současné době. Sama zmiňuje, že kdo předpokládá, že nucená prostituce je záležitostí devadesátých let, hluboce se mylí. Ale vlastně mě to nepřekvapilo zas tak moc, v jiné knize jsem se totiž bavil s fetišky a ti mi předestřeli takovou myšlenkovou mapu, kde se co po republice vaří. A některá města mě docela zaskočila. Třeba Tišnov u Brna, který docela znám a vždycy na mě působil až idylicky. A najednou zjistíte, že má ještě jedno patro, o němž se obecně neví.

■ Možná ještě víc mě zasáhl příběh prodáváčky, která miluje ryze chlapeckou knižní sérii *Seal o činnosti speciální jednotky*.

Eva je jedna z mých oblíbenkyň. Je to skvělá ženská, která má velice těžký osud. Aktuálně žije sama a se svojí dcerou se může vidat, jen když to otec dovolí. Bydlí v maličkém suterénním bytě a dělá pokladní v supermarketu. Když jsem u ní byl, měla

▲ Letošní titul Aleše Palána přináší příběhy lidí, jejichž životní výhybku nečekaně přehodilo čtení.

„Dá se říct, že jí ta kniha zachránila život.“

potká, může to přinést do života něco podstatného. Ona je na druhou stranu velice chytrá, ale v té době si myslela, že když – navíc omylem – podepíše závazek k nucené prostituci, je to platné a vymahatelné. Někaká sofistikovanější literatura by ji v té situaci nedokázala zasáhnout. Intelektuálně určitě ano, ale nerezonovala by s její tehdejší naivitou, jež ji do té zdánlivě bezvýchodné situace přivedla.

■ Její příběh je strašná síla. Dopadlo to skutečně dobře?

Ano, my jsme kamarádi. Viděli jsme se několikrát i potom a píšeme si dál. Trpěla tím,

► Jednotlivé příběhy z Palánova zatím posledního titulu *Tahle kniha ti změní život* doprovázejí fotografie zpovídaných, vlevo šumavští manželé Pulkrábkovi, uprostřed páter Šimák, pouze v případě bývalé prostitutky Kamily se autor rozhodl změnit jméno a foto použít jen ilustrační.

na stolku položené vyložené ženské čtivo, samé barevné obálky. Ptal jsem se jí, jakého autora má ráda, a ona, že Bukowského. Zíral jsem, vedle červené knihovny najednou stála taková chlapácká, drsná, až maskulinní literatura. Mám rád, když mají lidé víc poloh.

■ **Mně přijde fantastické, že čte červenou knihovnu a vedle toho má stejné ráda Bukowského, kterého jsme uctívali jako mladí intoši na vysoké.**

Na to můžu citovat Holana: Jsi bez rozporů? Jsi bez možností... A Eva má hodně možností. Doufám, že já taky. V literatuře se autorsky nevěnuji jen rozhovorům, ale i próze, sem tam poezii, ale mám na svědomí i pár životopisných knih o českých hokejistech. Když to někdy před intelektuálním publikem zmíním, kouká na mě nevěřicně. Ale to jsem taky já. Teď zrovna začínám zkoušet psát humoristické průvodce. Zjistil jsem, že je to díra na trhu, nikdo je nedělá. Z jednoho nakladatelství jsem dostal nabídku napsat průvodce po Šumavě. Ta je pořád chápána jako mystická, zamlžená a tajuplná a nikdo ji bohužel nechápe jako randovní. A tak to zkusím já. Doufám jen, že mě tam budou nadále pouštět, až ta sabotáž vyjde.

■ **To si děláte legraci i ze svých oblíbených šumavských samotářů?**

Ze samotářů ne, ale z krajiny, z minulosti, z turismu. Prostě z toho koutu našeho světa, o němž existují až existenciálně temné knížky. Tím chci říct, že mám úplné pochopení pro čtení barevných dívčích románků o bohatém průmyslníkovi, který miluje služtičku, a zároveň mi přijde úplně normální číst vedle toho Bukowského.

■ **Bukowski je už klasik, ale coti mariňáci?**

Příběh vojáka jednotek Seal Evu oslovil tím, že ji naučil pouštět z hlavy chyby, které kdy udělala. Nejde o poučení se z omylů, ale o to, že když chybu udělá, uvědomí si to, ale už se jí nedrží a nemyslí na ni. To si teoreticky umím představit v boji, ale ona se tou knihou řídí zcela prakticky třeba v tom, že když někomu blbě vrátí u kasy a bude se tím celý den trápit, zadělá si akorát na to, že bude podobnou chybu opakovat. Knihu o bojovém výcviku skvěle aplikovala na vlastní život, a mně přišlo navíc úžasné, že si vůbec nemohla vzpomenout na jméno jejího autora. Přestože to pro ni bylo zásadní. Pro mě je moje nejnovější

knihy rozhovorů takový pomník literatuře, která je pro mě možná nejzákladnější způsob chápání a vyjadřování světa. Od *Káji Maříka* po Jiřího Ortena.

■ **Káju Maříka ve vaší knize zase zbožňuje jedna zdravotní sestra v důchodu.**

To ano. Zním křesťany, kteří se v různých situacích zamýšlejí, jak by zareagoval Ježíš, což je často strašně hluboká, a někdy až sebezraňující otázka. A Jana Müllerová, kterou miluju, protože to je skvělá baba a ztělesněná laskavost, se vždycky ptá, jak by se zachoval Kája Mařík. To je přece úžasný! Celý život to dělá. I dnes se svými zkuše-

„Chtěl jsem knihu, která proměňuje.“

nostmi. Je dávno v důchodu, a stejně stále pečuje o lidi, kteří se o sebe třeba nemohou postarat. A kdyby si chtěla někdy odpočinout, vzpomene si, že Kája Mařík by se nikdy nezlákal.

■ **Jak jste na všechny ty lidi vlastně přišel?**

Na počátku byla právě Kamila, dívka nucená k prostituci. Jmenuje se v realu jinak a nemá v mé knize ani tvář, protože se zřejmě důvodně obává, že by po ní šla ta mafie, kterou dokázala setřepat. Ozvala se mi a na lavičce v parku města, kde jsme se sešli, jsme si povídali dva dny. A já jsem vlastně nevěděl proč. Až když mi vyprávěla o té Coelho knížce, došlo mi, že vstup literatury do života je strašně silné téma. Literatura bývá pokládána za zábavní

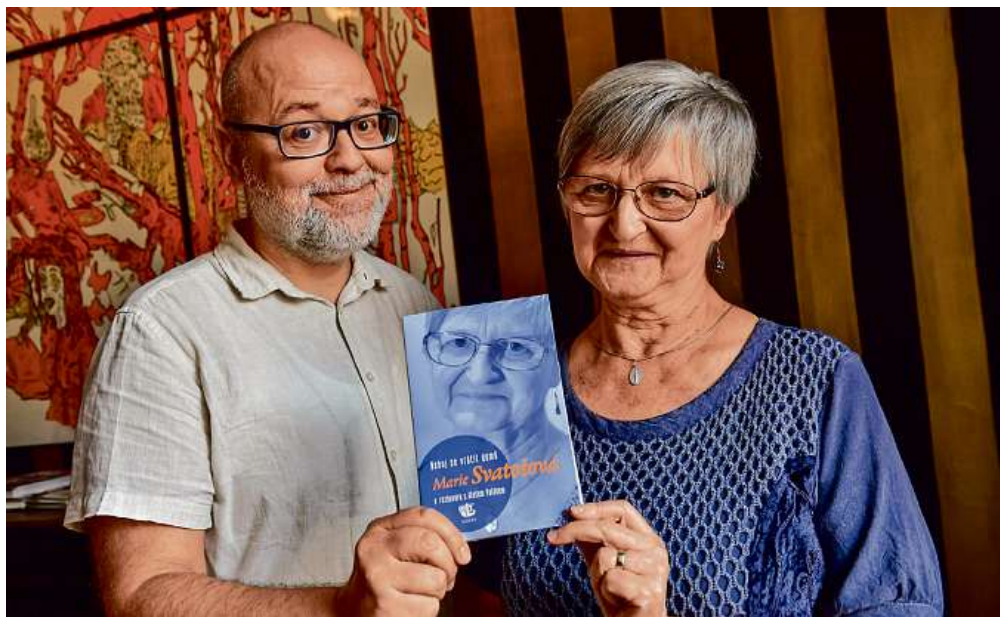
▼ Knižní rozhovor *Neboj se vrátit domů s lékařkou a zakladatelkou hospicového hnutí v Česku Marií Svatošovou* představil Aleš Palán v září 2018.

nebo vzdělávací segment, ovšem o tom, že by dokázala zásadně měnit životy, se moc neuvažuje. Stejně jako o tom, že může mít sebezáchovnou funkci.

■ **Musí to být nutné v kritických chvílích?**

Nemusí. Po rozhovoru s Kamilou jsem si vzpomněl na svoje kamarády manžele Pulkrábkovy, kteří se během normalizace přestěhovali na Šumavu díky knize *Když v ráji pršelo*. Šumavu vůbec neznali, ale Jan Otčenášek popsal rozhodnutí páru, jenž vymění život ve velkoměstě za život v šumavské usedlosti, takovým způsobem, že nechali Prahu Prahou a vydali se na Šumavu, kde dodnes žijí. Jarda Pulkrábek tam

pracoval třeba jako dřevorubec a dnes na faře v Horní Vltavici vymýšlí nové šumavské pověsti, které mají šanci zlidovět. A nebyli to jen Pulkrábkoví. Začal jsem vzpomínat na další příběhy, co mi kdo vyprávěl o tom, jak mu nějaká kniha vstoupila do života.

■ Nešlo tedy jen o nejoblíbenější knihu?

Ne, to mi nestačilo. Já jsem chtěl knihu, která proměňuje. A tak jsem se poptával, poptával, a výsledkem bylo těchhle čtrnáct příběhů. Nejsou to lidé, kteří čtou nějakou knihu pořád dokola, ale přečetli si ji v určité situaci a ona je někam nasměrovala. Třeba páter Šimák z jihočeské Kaplice kdy si přečetl knížku, jejíž název si teď nepamatuju zase já. V ní ho zaujala myšlenka, že schody na faru nemají být z leštěného mramoru, ale mají být v ideálním případě potřísněné, čímž je myšleno pozvracené. A tohle určilo jeho kněžství. Kromě své práce faráře desítky let zcela nezištně pomáhá lidem bez domova nebo v těžkých životních situacích. Stará se o ně, nechává je bydlet na faře, snaží se jim zajistit důstojný život.

■ A dělá to ve svém volném čase, jak jsem pochopil.

To není žádný podporovaný sociální program. Vůbec nic z toho nemá. Jen bezpodmínečnou lásku a závazek sloužit těm absolutně nejpotřebnějším. V dobách, kdy charitní služby a azylové domy nefungova-

ly, skutečně sbíral z ulice lidi, kteří by dost možná nepřežili. Jen proto, že během uvažování o tom, jak se bude jeho kněžství vyvíjet, mu do ruky přišla jedna kniha. Někteří faráři jsou mediální hvězdy, jiní našli své místo v církevní hierarchii, jiní umějí skvěle opravovat kostely, ale jeho myšlenka z knížky vyprofilovala do podoby faráře, který se zajímá o ty poslední z posledních. To nebylo v době, kdy by strádal intelektuálně nebo jinak. Prostě jen vytvářel svoji budoucnost jako tesař, jemuž přišlo do ruky dláto, které mu vydrželo celý život.

„Zcela nezištně pomáhá lidem bez domova.“

■ Na rozhovoru s ním je vidět, že má s lidmi, o něž se stará, práce až nad hlavu.

Známe se léta a já ho opravdu obdivuju. I některé ty ubytované, jak jim říká, znám už třeba deset let. A i během našeho rozhovoru po něm neustále někdo něco chtěl. Páter Šimák se žádného velkého vděku nedočká, a přesto jim dál vytrvale pomáhá. Neočekává ani, že mu budou jeho svěřenci ministrovat a chodit do kostela. Je to absolutně ryzí křesťanství, kdy se těm lidem zcela vydává. A možná právě proto oni do toho kostela chodí.

■ A přesto mu jeden držel nůž na krku.

To vůbec nebyvají lidé, se kterými je jednoduché pořízení. Ani církevní hierarchie pro to nemá úplně největší pochopení a on nemá oporu ani ve svých představených. Prostě to dělá, protože se to tak má dělat.

■ Možná taková kniha jen v člověku probudí, co v něm už je.

Ano, ta změna se musí dít v samotném člověku, kniha to za něj neudělá. Může být otevřením očí. Může být motivací. Může být varováním.

■ Varováním?

Nezařadil jsem tam nakonec situace, kdy se čtenáři setkali s příběhy fetišů a jejich praktik, což je odradilo od užívání drog. Skvělé. Jenže takové odrazení, tedy absence něčeho, se popisuje hůř než krok, který se reálně udál. Týkalo se to třeba knihy *My děti ze stanice ZOO*, jejíž čtení na druhou stranu jednu dívku k drogám naopak přivedlo.

■ Proč jste tenhle příběh nezařadil?

Uvažoval jsem i o tom, ukázat knihy jako možný zdroj devastace či zla, což jsme ostatně ve 20. století v Evropě nejednou zažili. Knih, které mají na svých stránkách krev, je řada. Pátral jsem tedy i po takových osudech, ale nepovedlo se mi je tak dobře vyprávět.

■ Jsou to tedy spíš temné příběhy, kde je kniha to světlo?

Většinou ano, a až díky Kamile a třeba páteru Šimákovi mi došlo, že bych tenhle moment zlomu mohl zdůraznit a na něm postavit jejich příběhy.

■ **Jak si všechny ty lidi získáte, aby vám své někdy až neuvěřitelné příběhy vyprávěli?**

Často tomu předchází i několik setkání. Když se už známe a povídáme si spolu poněkoličkáte, startujeme trošku z jiných bloků, než kdybychom se potkali poprvé. Rozhovory samotné trvají přinejmenším několik hodin, většinou několik dní. S páterem Šimákem jsem měl na rozhovor jen pár hodin, protože bohužel zjistil, že musí během dne narychlo někam odjet. Mohl jsem přijet znovu, ale když jsem viděl, jak k němu pořád někdo leze, něco chce, on je pod časovým tlakem, a navzdory tomu dál vypráví svůj příběh, přišlo mi to jako skvělá ilustrace toho, že vzdor všem komplikacím a s minimálním ekonomickým a společenským zázemím dokáže pomáhat desítkám lidí. Takže jsem se rozhodl rozhovor pojmut trochu jako reportáž a nechal jsem do něho všechny ty lidi vstupovat. Kdybych ho ale neznal dlouhé roky, spousta věcí by mi přišla útržkovitá a nerozklíčoval bych je. Takhle jsem je mohl doplnit a doladit, aby se v tom čtenář neztratil.

■ **Přijde mi, že mnozí vaši hrdinové nejen z téhle knihy jsou často naprostí pankáči, kterým je jedno, co si o nich společnost myslí, a dělají si věci po svém.**

Máte pravdu, to mě vůbec nenapadlo. Asi jsem tu knihu měl nazvat *Punk is not dead* (*Punk není mrtvý; slavné album legendární punkové kapely The Exploited, pozn. red.*). Pankáč je víceméně i ten pan farář, který dělá dobro církevní hierarchii někdy mírně navzdory. Mám rád lidi, co se s tím – punkově řečeno – moc neserou. Když něco nejde, zkusí to jiným způsobem, dávají do toho veškeré riziko a nenechávají si žádná záložní vrátka. Žádná změna není možná bez osobního rizika. Ti lidé jsou často nad

„Ten pan farář je víceméně pankáč.“

propastí, přesto skáčou bez jistění a skáčou trvale. Líbí se mi, že to páter Šimák nedělal jen omezenou dobu, dokud neměl první blbou zkušenost, ale dělá to vytrvale desítky let a vždycky nějak dopadl – někdy na dvě, někdy na všechny čtyři, někdy se odře, ale prostě znovu skáče, přestože je unavený. Není tam dávno býcí síla mládí a počáteční obrovský zápal, ovšem on to prostě pořád dál vytrvale dělá. Pokorně, tiše, nenápadně. A to je podle mě ta síla nezištnosti, jež mění svět. Není to někde na transparentu, ale úplně skryté a v těch nejnižších patrech. ■ **Stejně se trochu divím, že tam není žádný Foglar, jehož vliv byl obrovský.**

To by nebylo překvapující. Když najdu nějakého starého skauta, co vyrůstal na Foglarovi a díky němu se choval šlechetně, dá se to očekávat. Ale já hledal věci nečekané. Drtivá většina kněží, kteří také dělají úžasnou práci, uvádí jako knihu, jež je na počátku zasáhla, *Bibli*. Ta je přivedla k víře a ke službě. Nicméně to taky není překvapující, podobně jako příběhy, jaké jsem poznával v souvislosti s četbou Foglara. Nechtěl jsem udělat žebříček nejlepších knih s potenciálem ke změně. Chtěl jsem zachytit co nejpestřejší příběhy, aby se tam objevila nízká i vysoká literatura. V uvozkách nízká a vysoká, protože já ty knihy ani ty lidi nesoudím. Šlo mi o sílu jejich příběhů.

■ **Přesto jste žebříček i takových nej knih udělal.**

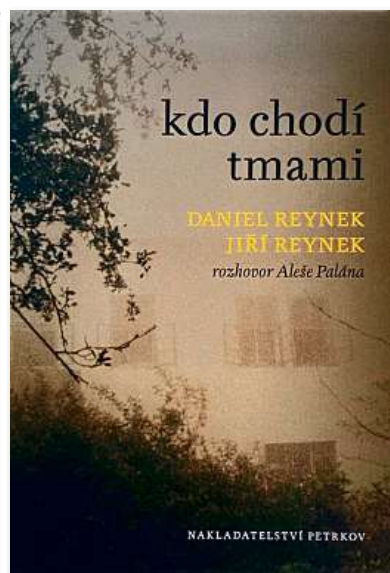
Ano, oslovil jsem na sociálních sítích čtenáře, aby mi napsali o svých knihách, co je ovlivnilo. Nejvícekrát se objevily *Karpatské hry* Miloslava Nevrlého, pak *Bible*, Kerouacovo *Na cestě* a právě foglarovky.

■ **Karpatské hry jste ale do knihy zařadil.**

Ano, protože příběh Viktoriky Rys, která od mládí cestuje sama bez stanu jen s nejnějnější výbavou po republice i po světě, je silný. Sama prošla Karpaty i Kavkaz a cestou hraje nejruznější hry z knížky Míly Nevrlého. Treba *Hru na poutníka s lehkým srdcem*, která je o tom, že je dobré mít jen malý batoh a nenosit žádné zbytečnosti, aby se člověk nestal otrokem všech těch

Loňský křest a autogramiáda knižního rozhovoru Aleše Palána se zoologem, spisovatelem a cestovatelem Miloslavem Nevrlým nazvaného *Náčelník*.

Palánovy oceněné tituly. Jako v nebi, jenže jinak a Brnox mu vynesly Magnesii literu, za Kdo chodí tmami dostal výroční cenu Českého literárního fondu.

věcí. Čím méně toho má, tím lehčeji se mu putuje. Je to logické, všem nám to přijde z tepla u kamen pochopitelné, ale praktikovat to na několikaměsíční výpravě taková samozřejmost není. Je navíc skvělé, že se Viktorka k nějakým pasážím Karpatských her po vlastních zkušenostech vyjadřuje i mírně kriticky. Říká třeba, že na špeku a chlebu sice na cestách přežiješ, ale ztratíš sílu. Má k té knize velmi zdravý obdiv.

■ **Její odvaha mě fascinuje. Ocitla se třeba v Arménii během války s Ázerbájdžánem.**

Říká, že strach je nebezpečný, ale stejně tak je nebezpečné ho úplně potlačit, což dřív dělala a přivedlo ji to do nebezpečných situací. Dnes mu naslouchá.

■ **Hádám, že vaše knihy o životech šumavských samotářů mohly taky někomu docela zamávat s postoji, či dokonce s životem.**

To je pravda, i když myslím, že pro větší čtenářů je to spíš utopie nebo dystopie. Zkrátka nějaká možnost si díky čtení knihy odžít svou představu o alternativním světě. Nějak jsme se vzdali lucidního snění a místo toho jen konzumujeme obsah.

„Úplně potlačit strach je nebezpečné.“

Když jsem byl před lety v Maroku, strašně se mi líbilo, jak tam lidé klidně nic nedělají a jen čuči doblba. Bohužel myslím, že tohle jsme se tu už hodně odnaučili a že nám to chybí. A moje samotářské knihy v lidech tuhle možnost oživily s tím, že si při snění čtou, takže není tak nápadné, že vlastně

koukají jen do prázdna, protože u toho otáčejí stránky. Většinu takových lidí přitom možná kdesi šimrá možnost odejít mimo systém a odstěhovat se do chaty do lesů nebo do maringotky bez elektriky někde v horách.

■ **A vydali se tam někteří vaši čtenáři?**

Několik lidí skutečně odešlo. A co vím, řada z nich se už zase vrátila, že si to vyzkoušeli a stačilo jim to. Ale to je v pořádku, protože metoda pokus/omyl je důležitá a může být obohacující. Podle mě je čtení podobných knih možností rozšířit si svůj potenciál, jenž většinou ani nemusí a nemá být naplněn.

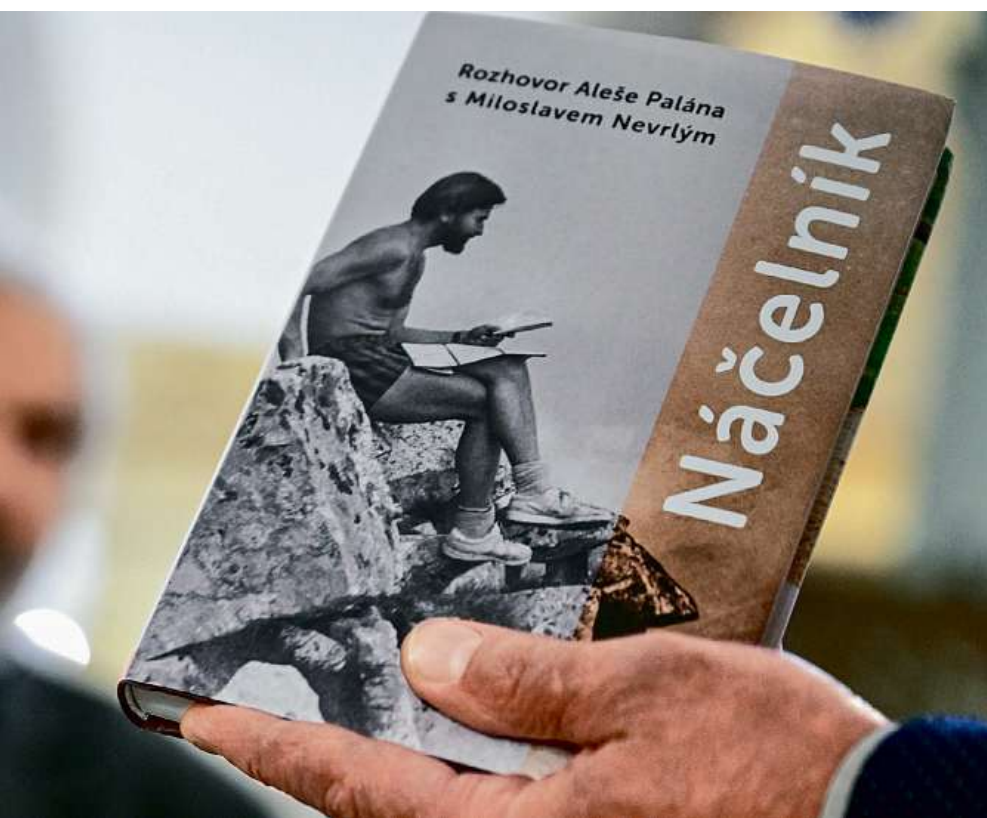
■ **Já si své světy rozšiřoval jako kluk čtením třeba Karla Maye.**

Vidíte, já jsem nikdy nepřečetl žádnou mayovku. Asi bych to měl dohnat.

■ **To už nejde. Je to krásné, ale naivní.**

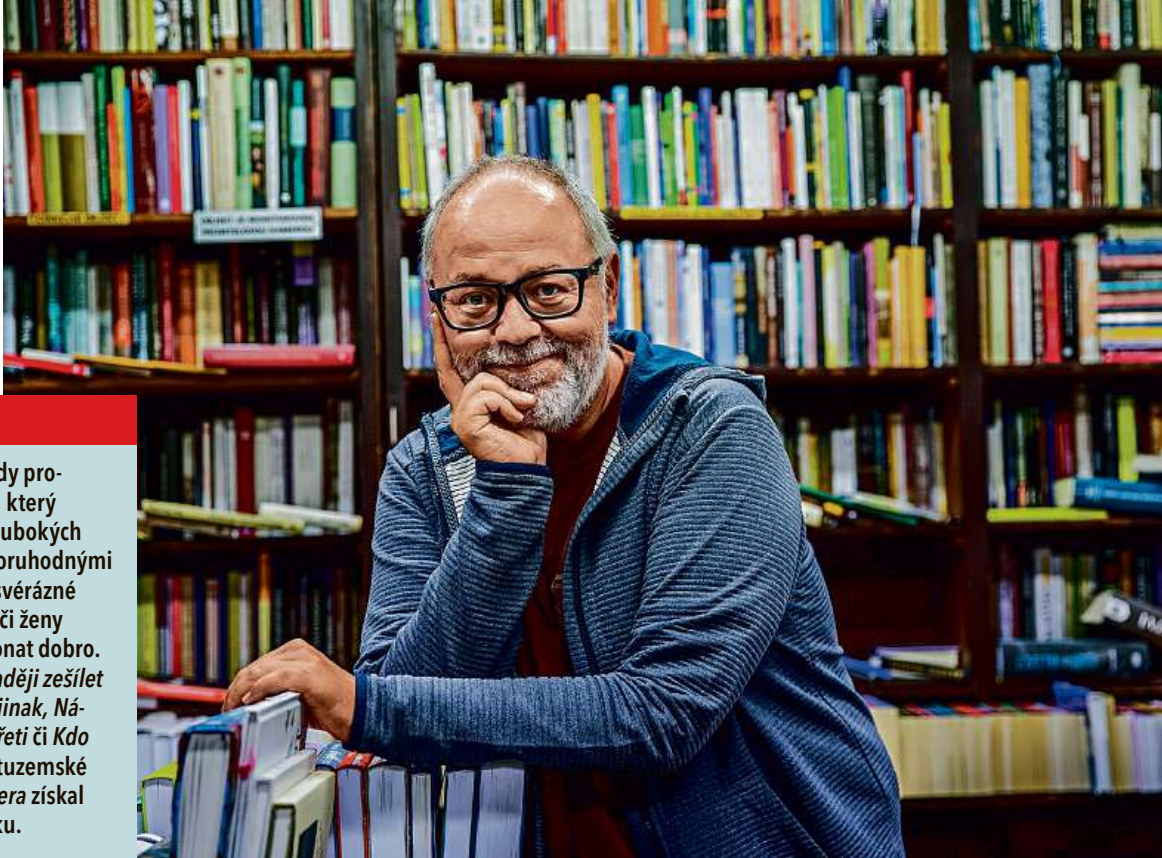
Já jsem pořád dost naivní, takže možná ten potenciál ještě mám, to mě zase nepodceňujte. Našel jsem nedávno knížku Giuseppeho Bufalariho *Žlutý člun*, kterou jsem četl v nějakých deseti letech, přečetl jsem si ji znovu, a byl jsem sám se sebou spokojený, jak dobrá literatura se mi tehdy líbila. Je to prostý příběh mladíka u moře, v podstatě se tam nic neděje, jde jen o jeho vnímání vody. Potom připluje na žlutém člunu dívka, on po ní pokukuje, pak se spolu potápějí, a to je všechno. V té knížce je jenom atmosféra a já měl tuhle knihu rád jako kluk a mám ji rád i teď ve svém věku. Literatura je obecně semeniště pocitů. Ty jdou vyjádřit příběhem nebo paradoxem, ale nikdy je nemusíte popisovat přímo. Je to, jako když vysvětlujete vtip, čímž ho zabijete.

■ **Zdá se mi, že vaše knížky jsou vlastně dospělé čtivo, které umožňuje prožít si ten paralelní svět, který jsme měli jako kluci právě ve Foglarovi.**

ALEŠ PALÁN (58)

Spisovatel a novinář, autor řady prozaických děl jako *Ratajský les*, který proslul především knihami hlubokých empatických rozhovorů s pozoruhodnými obyvateli této země. Ať šlo o svérázné samotáře, duchovní, umělce, či ženy a muže, jejichž posláním je konat dobro. Mezi jeho klíčová díla patří *Raději zešílet v divočině*, *Jako v nebi, jenže jinak*, *Náčelník*, *Brnox*, *Člověk musí hořeti* či *Kdo chodí tmami*. Nejprestižnější tuzemské literární ocenění *Magnesia litera* získal jak za prózu, tak za publicistiku.

To může být pravda, protože nejde o fantazii, ale o světy a lidi skutečně existující tady a teď. Není to už příběh z 19. století odněkud z Divokého západu, ale je to čerstvé a někde za rohem. V tom je ta síla. A možná právě proto mají tyto knihy i sílu měnit. Do *Knihy, co ti změnil život* jsem nikoho z těch, kteří se odstěhovali pod vlivem mých rozhovorů se samotáři někde do hor, kde si postavili třeba jurtu, nezařadil, protože to byly příběhy, jež zůstaly jen mezi námi. A popravdě mě ještě víc potěší, když se ozve někdo, kdo dlouhé roky nepřečetl jedinou knížku, s tím, že tu moji přečetl jedním dechem. Člověk, který nechte, není o nic méně člověkem než největší čtenář, ale mně udělá ohromnou radost, když ho moje téma přivede po letech ke knize.

■ **Znal jste knížky, které vaši respondenti uváděli jako zlomové?**

Většinou ne. Z těch čtrnácti jsem znal asi pět, jinak jsem si nechal povyprávět, o čem to je. Nakonec jsem se rozhodl ty knížky nečíst. Pravděpodobně to bylo z lenosti, ale já tomu raději říkám, že jsem se chtěl víc přiblížit pozici čtenáře, jenž s velkou dávkou pravděpodobnosti ty knížky taky nezná. A tím pádem se můžu ptát otevřeně, ne jako insider, který ví, co přesně v které knize je, a čtenář se pak nestačí divit, co se to mezi námi při rozhovoru děje.

■ **Senecův *Utěšitel*, v němž vámi zpodobaná paní farářka opravdu útěchu a klid našla, by vás asi bavil. Co ale našla další respondentka v psychedelických Learyho *Záblescích pamětí*?**

Odvahu. Přesněji odvahu použít drogy jako léčbu. Trpěla migrénami, napadlo ji to řešit takhle, ale neměla žádného živého průvodce, a až díky síle té knihy se rozhodla to na sobě zkusit. A povedlo se, takže v tomhle případě zapůsobila kniha jako lék.

„V hořkých chvílích je hořkost fakt skvělá medicína.“

■ **Dodnes si vzpomínám, že když mě jako malého šikanoval na plavání psychopatický trenér, unikal jsem do světa muminků a indiánů, abych na to peklo zapomněl. Byly pro některé ty lidi knihy únikem, protože venku je nic dobrého nečeká?**

Uniknout do nějakého světa nebo příběhu je podle mě skvělá možnost, ale u všech příběhů, co jsem popsal, nejde jen o to. Nežůstalo jen u snění, díky té knize se něco stalo i s životem čtenářů. Jako u té prostitutky, která našla náhodou jednu knížku. Když ji četla, říkala si, jaká je ta hrdinka, jež se taky živí prostitucí, naivní kráva, ale pak jí došlo, že vidí sebe samu.

■ **Popravdě mi její příběh přišel mnohem drsnější než ten knižní od Coelho.**

Pro ni to skutečně byl i únik, díky němuž mohla vůbec přežívat. Únik je podle mě naprosto v pořádku, to není něco, za co bychom se měli stydět. Ale ona došla ještě dál, nějakým způsobem ji to nakoplo.

I když čteme idealizovaný příběh, co neodvratně směřuje k happy endu, stejně to může pomoci. Jinému naopak pomůže přecíst si něco temného. Když je mi zle, poslouchám fakt temnou muziku, třeba nějaký z posledních smyčcových kvartetů od Beethovena nebo hlasitý hardcore. A to mi pomůže.

■ **Takže se potřebujete ještě víc dotknout temnoty, abyste se zase vynořil nad hladinu?**

Když jsem v temnotě, tak jo. To je jasné. Dlouhodobě to u mě takhle funguje. Někdy v těch chvílích opakovaně čtu Jana Zábranu, hlavně jeho deníky, kde popisuje dobu, co byla opravdu hrozná. A on si do toho ještě přidává svou vlastní temnotu. Daniel Reynek mi jednou vyprávěl, že jezdil z Petrky na Kampu k Vladimíru Holanovi, který nesměl být vydáván, ale nechali ho aspoň něco překládat. A Holan říkal: „Nakapal jsem jim do toho překladu hořkosti.“ A Zábrana tu hořkost kapal sám sobě do svého života. Přitom to už samo o sobě bylo devastující: vyhnali ho z rodného Humpolce, oba rodiče v kriminálu... Hořkost je pro mě v hořkých chvílích fakt skvělá medicína.

■ **Každopádně je v temných chvílích asi lepší sahat po knížkách než po flašce rumu.**

Rum se dá použít jen jednou, pak už je lahev prázdná. Dobrou knihu nevypijete nikdy.

Lukáš Kašpar